

Mjölby kommun, Arbetsutskott 2025-05-05

§ 75

Diarienummer: KS/2024:156

Utredningsuppdrag: Kostnadsfri frukost i grundskolan - slutrapport**Bakgrund**

Kommunfullmäktige gav 2024-06-18 § 47 uppdrag att utreda kostnadsfri frukost i grundskolan. Enligt skollagen 10 kap. § 10 ska eleverna i grundskolan utan kostnad erbjudas näringsrika måltider. Servering av frukost är däremot inte obligatoriskt men kan på valfri grund tillhandahållas av skolhuvudmännen. Enligt en kartläggning av Livsmedelsverket 2021 erbjöds frukost vid alla grundskolor 3–5 dagar i veckan, i var femte kommun.

Sammanfattning

Tillsammans med måltidsservice har en portionskostnad tagits fram för att kunna beräkna en eventuell kostnad i Mjölby kommuns grundskolor. En frukost bestående av två smörgåsar med matfett, pålägg, frukt- eller grönsaksbit samt ett glas mjölk beräknas kosta 15 kronor per portion.

För att kunna genomföra en fullständig kostnadsanalys av personalbehov och eventuella lokalanpassningar behöver avväganden göras kring vilken modell för frukostservering som förordas och vilka stadier eller skolor som ska omfattas.

Om kommunens grundskolor ska börja servera frukost rekommenderas att först genomföra ett pilotprojekt med en begränsad omfattning för att kunna följa upp deltagandegrad och bedömda effekter av satsningen. I samråd med måltidsservice bedöms att detta skulle vara lättast att göra i kommunens högstadieskolor.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Utredningsuppdrag: Kostnadsfri frukost i grundskolan – slutrapport
Utredningsuppdrag kostnadsfri frukost i grundskola

Muntlig redovisning av Tillförordnad utbildningschef och förvaltningssekreterare

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

1. Kommunstyrelsen tar del av redovisad slutrapport.

Beslutet skickas till
Kommunstyrelsen
Utbildningsnämnden
Akten

Kommunstyrelsens förvaltning

Datum 2025-04-25
Diarienummer KS/2024:156

Handläggare
Anton Jidskog

Kommunstyrelsen

Utredningsuppdrag: Kostnadsfri frukost i grundskolan - slutrapport

Bakgrund

Kommunfullmäktige gav 2024-06-18 § 47 uppdrag till kommunstyrelsen att utreda hur man skulle kunna införa kostnadsfri frukost för barn i grundskolan. Utredningen skulle enligt uppdraget ske tillsammans med utbildningsförvaltningen och samhällsbyggnadsförvaltningen.

Sammanfattning

Enligt skollagen 10 kap. § 10 ska eleverna i grundskolan utan kostnad erbjudas näringsrika måltider. Servering av frukost är däremot inte obligatoriskt men kan på valfri grund tillhandahållas av skolhuvudmännen. Enligt en kartläggning av Livsmedelsverket 2021 erbjöds frukost vid alla grundskolor 3–5 dagar i veckan, i var femte kommun.

Tillsammans med måltidsservice har en portionskostnad tagits fram för att kunna beräkna en eventuell kostnad i Mjölby kommuns grundskolor. En frukost bestående av två smörgåsar med matfett, pålägg, frukt- eller grönsaksbit samt ett glas mjölk beräknas kosta 15 kronor per portion. För att kunna genomföra en fullständig kostnadsanalys av personalbehov och eventuella lokalanpassningar behöver avväganden göras kring vilken modell för frukostservering som förordas och vilka stadier eller skolor som ska omfattas.

Om kommunens grundskolor ska börja servera frukost rekommenderas att först genomföra ett pilotprojekt med en begränsad omfattning för att kunna följa upp deltagandegrad och bedömda effekter av satsningen. I samråd med måltidsservice bedöms att detta skulle vara lättast att göra i kommunens högstadieskolor.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Utredningsuppdrag: Kostnadsfri frukost i grundskolan – slutrapport
Utredningsuppdrag kostnadsfri frukost i grundskola

Kommunstyrelsens förvaltnings förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen godkänner redovisad slutrapport.

Tjänsteskrivelse

Datum 2025-04-25
Diarienummer KS/2024:156

—

Beslutet skickas till
Kommunstyrelsen
Utbildningsnämnden
Akten

Kommunstyrelsens förvaltning

Andreas Capilla
Kommundirektör

UPPDRAGSBESKRIVNING FRÅN NÄMND/STYRELSE

Datum

27/5 2024

Uppdragets namn

Kostnadsfri frukost i grundskolan

Uppdragsgivare (nämnd)

Nämnd

Kommunfullmäktige

Namn och förvaltning

Kommunstyrelsens förvaltning

Kommundirektören

Uppdragsdirektiv

En bra frukost har många positiva effekter. En näringsrik frukost ger barn den energi och näring de behöver för att koncentrera sig och prestera bra under skoldagen, vilket i förlängningen kan leda till bättre betyg.

Forskning visar att barn som äter frukost regelbundet har bättre minne, högre uppmärksamhet och förbättrad problemlösningsförmåga. Dessutom minskar risken för trötthet och irritation, vilket skapar en mer positiv inlärningsmiljö. Genom att börja dagen med en balanserad måltid får barnen de bästa förutsättningarna för akademisk framgång och långsiktig hälsa.

Vi vill därför utreda hur man skulle kunna införa kostnadsfri frukost för barn i grundskolan, utifrån aspekter som tidsperiod, vilket eller vilka stadier som omfattas etc.

Exempel på önskade effekter:

På kort sikt

- Förbättrad näringsstatus bland eleverna.
- Ökad koncentration och förbättrad prestation i skolan.
- Minskad hunger och förbättrat allmänt välmående.

På lång sikt

- Bättre skolresultat och högre betyg.
- Minskad sjukfrånvaro bland eleverna.
- Positiva effekter på elevernas långsiktiga hälsa och utbildningsnivå.

En detaljerad kostnadsanalys ska också genomföras för att beräkna den totala kostnaden för införandet av kostnadsfri frukost. Detta inkluderar kostnader för matinköp, personal, utrustning och eventuell ombyggnation av lokaler, samt eventuella förväntade vinster i form av lägre matsvinn eller förändringar i volymen under luncher.

Kommunstyrelsens förvaltning ansvarar för utredningsuppdraget, i samarbete med Utbildningsförvaltningen och Samhällsbyggnadsförvaltningen.

Tidplan

Utredningen ska färdigställas för att kunna utgöra underlag inför budgetbeslut våren 2025.

Rapportering

Avstämning och underhandsinformation ges till Kommunstyrelsen, dit övriga berörda nämnders presidier bjuds in.

Finansiering

Finansiering kan äskas från KS ofördelade medel.

Mjölby kommun

Utredningsuppdrag kostnadsfri frukost i grundskolan

Dokumenttyp: Rapport
Antaget av: Nämnd
Beslutsparagraf: xx/20xxxxxx
Diarienummer: UTB/2024:135
Ansvarig handläggare: Titel, inte namn
Välj i listruta Ange datum

Innehåll

1. Bakgrund.....	3
2. Omvärldsbevakning.....	3
2.1 Sverige	3
2.2 Internationella erfarenheter	3
3. Olika sätt att servera frukost i skolan	4
3.1 Allmän frukost innan skolstart.....	4
3.2 Allmän frukost efter skolstart.....	5
3.3 Frukost att ta med.....	5
4. Lokala förutsättningar i Mjölby kommun.....	5
4.1 Lokal- och personalförutsättningar	5
4.2 Riktning mot särskilda stadier.....	6
4.3 Beräknade portionskostnader.....	6
5. Förslag på modell för pilotprojekt	7
6. Referenser	8

1. Bakgrund

Kommunfullmäktige gav 2024-06-18 § 47 uppdrag att utreda kostnadsfri frukost i grundskolan.

Enligt skollagen ska alla elever erbjudas näringsriktiga skolmåltider (Skollagen 010:800 9 kap. 8 § 3 st). Servering av frukost är dock inte obligatoriskt, men är valfritt för skolhuvudmännen att tillhandahålla.

Enligt en kartläggning från Livsmedelsverket 2021 erbjöd en av fem kommuner frukost vid alla grundskolor 3-5 dagar i veckan. (Livsmedelsverket, 2025) Forskning visar att matvanor hos barn och ungdomar påverkas av föräldrarnas inkomst- och utbildningsnivå. Indikationer finns i forskningen att barn i områden med hög socioekonomisk status oftare äter frukost dagligen. (Mattsson, 2016)

2. Omvärldsbevakning

2.1 Sverige

Frukostservering i grundskolan är inte obligatoriskt. Även om det har förekommit på flera skolor i ett antal kommuner under längre tid, saknas till stora delar tillräckligt underlag för att dra några större erfarenheter. Inga större fördjupande studier har genomförts av resultatet.

I Botkyrka kommun infördes 2022 gratis frukost i alla kommunens skolor efter ett pilotprojekt. Enligt kommunens erfarenheter kan gemensam frukost nå elever som annars missar att äta frukost och minska matsvinnet vid lunch. På Gränbyskolan i Uppsala upplevde personalen att frukosten också gav en chans att skapa bättre relationer med eleverna. (Livsmedelsverket, u.d.)

Livsmedelsverket konstaterade i en kartläggning att det är vanligare att var fjärde högstadieskola erbjuder frukost till alla eller vissa elever. Det var vanliga att erbjuda frukost på högstadieskolor med svaga socioekonomiska förutsättningar än på övriga skolor. (Quetel & Grausne, 2021)

2.2 Internationella erfarenheter

Ur ett internationellt perspektiv är satsningar på skolfrukost vanligt och har förekommit under en längre tid.

I USA har ett federalt frukostprogram funnits sedan 1966, School Breakfast Program. Deltagande i skolfrukostprogram har kopplats till högre betyg, bättre resultat på standardiserade prov och färre frånvarotillfällen. (CDC, 2022) Andra studier visar också att deltagande i skolfrukost innebär att barnen äter nyttigare mat än om eleverna äter frukost hemma. (Au, o.a., Volym 118, Nummer 8)

2.3 Koppling till studieresultat

I Sverige är frukostservering i grundskolan relativt ovanligt och det saknas därför heltäckande studier kopplat till studieresultat under svenska förhållanden. I avslutade projekt i bland annat Kristinehamn, Trollhättan och Vingåker deltog färre elever än väntat och ingen påverkan på studieresultaten kunde påvisas. Samtidigt uppgav 60 % av eleverna elever i Botkyrka kommun att de kunde fokusera bättre, medan 50 % uppgav att klassrumsmiljön blev lugnare när gratis frukost serverades. Detta kan indirekt ge förutsättningar för ökade kunskapsresultat.

Det går därmed inte att dra några tydliga slutsatser om hur frukostservering i skolan påverkar kunskapsresultaten på kort eller längre sikt.

3. Olika sätt att servera frukost i skolan

Tillsammans med Måltidsservice har en portionskostnad tagits fram för att kunna beräkna en eventuell kostnad i Mjölby kommuns grundskolor.

En frukost som består av två smörgåsar med matfett och pålägg, frukt- eller grönsaksbit samt ett glas mjölk beräknas kosta 15 kronor per portion.

Förberedelse, servering och disk bedöms vara mindre omfattande vid servering av smörgås än om exempelvis fil eller yoghurt skulle serveras, då det skulle innebära mer förberedelse och mer efterarbete med disk och liknande.

3.1 Allmän frukost innan skolstart

Frukosten erbjuds i matsalen innan skolstart, exempelvis från 07:30. Erfarenheten från andra kommuner visar att deltagandet brukar vara 10-15 % av eleverna. Kostnaden och personalkostnaden är svårberäknad eftersom det är svårt att veta hur många elever som deltar. Det gör också att det kan få en effekt av visst ökat matsvinn eftersom det på förhand kan vara svårt att beräkna åtgången, men matsvinnet i samband med lunchservering kan samtidigt minska.

Frukost innan skolstart innebär dock vissa nackdelar. Skolskjutselever kommer sannolikt inte att kunna delta på frukosten om inte skolskjutsar tidigareläggs.

Skolornas matsalar kan också ta emot ett begränsat antal elever, om alla elever skulle äta frukost i matsalen skulle det innebära ett behov av ett schema likt lunchserveringen som skulle behöva pågå i flera timmar. Erfarenheten från andra kommuner visar dock att 10-15 % av eleverna brukar delta i frukostserveringen, vilket skulle vara möjligt att rymma i matsalen under en begränsad period.

Lokalmässigt så skulle frukost innan skolstart på de flesta skolor som inte serverar frukost till fritidshemmen kunna rymmas i befintliga matsalar vid en deltagandegrad kring 10-15 %. På de skolor som serverar frukost till fritidshemmen finns begränsade möjligheter att ta emot fler elever, men det är samtidigt osäkert hur många fler elever som skulle äta frukost i skolan.

Råvarukostnaden bedöms till ungefär 1 miljon kronor per läsår.

3.2 Allmän frukost efter skolstart

Frukost serveras i klassrummet efter skolstart. Erfarenheter från andra kommuner visar att uppåt 80 % av eleverna då äter frukost varje dag. Denna modell kräver dock mer logistik på skolan och att pedagogisk personal deltar i serveringen. Sannolikt kommer skoldagen till viss del behöva förlängas för att kompensera förlorad lektionstid.

Kostanden för råvaror vid en deltagandegrad på 80 % bedöms till 7,5 miljoner kronor om alla årskurser omfattas.

3.3 Frukost att ta med

En blandning mellan de två ovanstående modellerna, där eleverna hämtar frukost att ta med i exempelvis matsalen men äter frukosten på annan plats. Det kan innebära ökade kostnader för engångsartiklar och förändrat behov av städning.

Kostanden för råvaror bedöms ligga mellan de ovanstående två alternativen, men bedöms som svår att beräkna.

4. Lokala förutsättningar i Mjölby kommun

4.1 Lokal- och personalförutsättningar

Frukostserverings påverkan på lokal- och personalbehov bedöms påverka skolorna på olika sätt beroende på deras nuvarande förutsättningar. Skolor som serverar frukost till fritidshemmen har mindre möjligheter att ta emot fler elever i befintliga lokaler. Om samtliga skolans elever ska tas emot behöver befintliga klassrum användas istället för matsalarna, eftersom det annars skulle behövas

ett schema som för lunchserveringen som normalt omfattar flera timmar. Val av modell för frukostservering och deltagandegrad påverkar också hur mycket personal som behövs på respektive skola.

För att kunna genomföra en fullständig kostnadsanalys av personalbehov och eventuella lokalanpassningar behöver avväganden göras kring vilken modell för frukostservering som förordas och vilka stadier eller skolor som ska omfattas. Eftersom val av modell och omfattningen påverkar både portionskostnaden och omfattningen bedöms det inte vara möjligt att göra en fullständig kostnadsanalys innan detta är klargjort.

Ett alternativ skulle kunna vara att välja ett begränsat antal skolor eller ett stadie för en pilotverksamhet, för att därefter kunna utvärdera deltagandegrad och därefter kunna göra en uppföljning som inkluderar en kostnadsanalys baserat på erfarenheterna från pilotverksamheten.

4.2 Riktning mot särskilda stadier

Frukostverksamheten skulle kunna riktas mot olika stadier eller skolor. De skolor som idag har förskoleklass och lågstadium har redan idag frukostservering till barn på fritidshemmen, vilket innebär att det finns begränsad möjlighet att ta emot fler elever samtidigt i matsalarna. I de lägre åldrarna är föräldrarna också i regel med barnen fram till skolstart och kan därför se till att de äter frukost i hemmet. Högstadiungdomar tar istället ofta själva ansvar för att äta frukost och komma till skolan.

4.3 Beräknade portionskostnader

En frukostportion beräknas kosta 15 kronor, stigande livsmedelskostnader kan dock göra att portionskostnaderna ökar under de närmaste åren. Eleverna har totalt 178 läsårsdagar under ett läsår. Portionskostanden har beräknats utifrån att frukost serveras varje skoldag.

Deltagandegrad	Antal elever	10%	15%	80%	100%
Förskoleklass*	350	93 450 kr	140 175 kr	747 600 kr	934 500,00 kr
Lågstadium	1050	280 350 kr	420 525 kr	2 242 800 kr	2 803 500,00 kr
Mellanstadium	1050	280 350 kr	420 525 kr	2 242 800 kr	2 803 500,00 kr
Högstadium	1050	280 350 kr	420 525 kr	2 242 800 kr	2 803 500,00 kr
Summa	3500	934 500 kr	1 401 750 kr	7 476 000 kr	9 345 000 kr

* I förskoleklass och lågstadium serveras redan idag frukost till de elever som är på fritidshemmet innan skolstart. Därmed finns redan kostnader för både personal och portionskostnader i den nuvarande fritidsverksamheten och det är

svårt att förutse hur mycket omfattningen skulle öka om frukostserveringen omfattade alla elever.

Servering för alla elever i matsalar bedöms inte vara rimligt och ingen närmare kostnadsanalys av eventuella lokalutökningar har därför gjorts. Personalkostnader varierar stort med skolornas förutsättningar och deltagandegrad.

5. Förslag på modell för pilotprojekt

Om kommunens grundskolor ska börja servera frukost rekommenderas att först genomföra ett pilotprojekt med en begränsad omfattning för att kunna följa upp deltagandegrad och bedömda effekter av satsningen. I samråd med måltidsservice bedöms att detta skulle vara lättast att göra i kommunens högstadieskolor.

En riktad satsning skulle därför kunna göras mot högstadieelever, där andelen som äter frukost hemma bedöms vara lägst och effekterna därför skulle vara störst. Från läsåret 2025/2026 kommer kommunen högstadieskolor vara fördelade på Lagmansskolan i Mjölby tätort, Trojenborgsskolan i Skänninge tätort och Vifolkaskolan 7-9 i Mantorp tätort. Vifolkaskolan 7-9 delar matsal med Vifolkaskolan F-6 där frukost serveras till fritidshemmen, vilket gör att det finns begränsade möjligheter att ta emot fler elever i matsalen.

Lagmansskolans matsal har idag 200 sittplatser vilket motsvarar ungefär 35 % av elevantalet, Trojenborgsskolan har 125 sittplatser vilket motsvarar ungefär 50 % av elevantalet. En frukostservering innan skolstart bedöms därför vara möjligt på båda skolorna. Merkostnaden för kökspersonal bedöms av måltidsservice till ungefär 150 tkr per termin. Serveringen skulle också förutsätta närvaro av skolpersonal, vilket bedöms innebära merkostnader motsvarande 65 tkr per termin. Vid en deltagandegrad på 20 % uppgår råvarukostnaden för en termin till 225 tkr.

6. Referenser

- Au, L. E., Gurzo, K., Goslinger, W., Webb, K. L., Crawford, P. B., & Ritchie, L. (Volym 118, Nummer 8). Eating school meals daily is associated with healthier dietary intakes: The Healthy Communities Study. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 1474-1481.
- CDC. (den 19 September 2022). *Eating Healthier at School*. Hämtat från Central for Disease Control and Prevention: https://archive.cdc.gov/www_cdc_gov/healthyschools/features/eating_healthier.htm
- Livsmedelsverket. (den 20 Mars 2025). *Fakta - Förskolans och skolans måltider*. Hämtat från Livsmedelsverket.se: <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/fakta-om-offentliga-maltider/fakta-forskolans-och-skolans-maltider>
- Livsmedelsverket. (u.d.). *Bättre ro och relationer med frukost i skolan*. Hämtat från Livsmedelsverket.se: <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/maltidsbloggen/battre-ro-och-relationer-med-frukost-i-skolan2>
- Mattsson, I. (2016). *Socioekonomiska skillnader i matvanor i Sverige*. Livsmedelsverkets rapportserie 9/2016.
- Quetel, A.-K., & Grausne, J. (2021). *Matubudet i ungdomars vardag*. Uppsala: Livsmedelsverkets rapportserie 2021 nr 7.

Mjölby kommun
Förvaltning: Utbildningsförvaltningen
Telefon: 010-234 50 00
E-post: utbildning@mjolby.se
Besöksadress: Burensköldsvägen 11-13, 595 80 Mjölby

Världsvan
& Hemkär